

*Р. В. Шамрін,
здобувач, викладач кафедри економічної кібернетики,
Криворізький факультет Запорізького національного університету*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕФЕКТИВНОСТІ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

У економічній літературі поняття стійкості здебільшого розглядається стосовно до підприємства як первинної ланки економіки. Більшість досліджень у цій сфері відноситься до великих промислових підприємств, а також до окремих аспектів стійкості і факторів впливу на неї.

На нашу думку, поняття стійкості як фактора підвищення ефективності може бути використано як до підприємств, так і до окремих галузей і секторів економіки. Проведені дослідження показують, що підприємницька діяльність може здійснюватися під впливом різних факторів, що визначають ефективне її функціонування. Одним з таких факторів є стійкість діяльності сільськогосподарського сектора економіки.

In economic literature the notion of sustainability is mainly considered in relation to the enterprise as a primary economy. Most studies in this area belongs to large industrial enterprises, as well as certain aspects of the concepts of stability and factors influencing it.

In our opinion, the concept of sustainability as a factor increasing the efficiency can be used both to businesses and individual industries and sectors. Studies show that entrepreneurship can be influenced by various factors that determine its effective functioning. One such factor is the stability of the agricultural sector.

Ключові слова: економічна стійкість, розвиток, ефективне господарювання, фактори ефективності, часова модель ефективності.

Key words: economic stability, development, effective management, performance factors, the time model of efficiency.

ВСТУП

Економічна стійкість — поняття комплексне. Вона може бути застосована для характеристики сільськогосподарських підприємств, що здійснюють господарську діяльність та її наслідків для самого суб'єкта. Економічна стійкість має різні кількісні та якісні параметри на різних рівнях господарської діяльності [1, с. 88]. Її можна визначити на рівні підприємства, галузі, а також на рівні національного господарства в цілому. Це можливо, оскільки економічні процеси протікають відповідно до єдиних закономірностей, а різні рівні зумовлюють виникнення лише специфічних особ-

ливостей, не спотворюючи загальних тенденцій розвитку. Економічна стійкість є інтегруючим поняттям і для цілей аналізу може бути розділена на складові підсистеми.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Господарська діяльність підприємства протікає в часі. Отже, стійкість необхідно розуміти як стійкість у часі, а саме: стійкість процесу розвитку. В основі досягнення стійкості лежить принцип активного реагування на зміну внутрішніх і зовнішніх факторів. Стійкість може розглядатися в якості свого роду компенсаційного механізму, що дозволяє об'єкту адаптуватися до дестабілізуючого впливу як внутрішньої, так і зовнішньої середовища в процесі досягнення своїх цілей.

Оскільки підприємство розглядається як відкрита соціально-економічна система, на яку впливає зовнішнє середовище, можна зробити висновок про те, що економічну стійкість формують внутрішня і зовнішня стійкість.

РЕЗУЛЬТАТИ

Під зовнішньою стабільністю зазвичай розуміють безконфліктну взаємодію з навколишнім середовищем: споживачами, конкурентами, постачальниками, фінансово-кредитними установами, податковими та іншими контролюючими органами. Надійність виживання в складних умовах невизначеності зовнішнього середовища підвищує значущість вироблення стратегії, орієнтованої не на існуючі умови, а на прогностичні зміни.

Внутрішня і зовнішня стійкість у взаємодії формують економічну стійкість підприємства в цілому. З одного боку, зовнішнє середовище впливає на внутрішню стійкість суб'єкта, з іншого — забезпечення внутрішньої стійкості сприятливо відбивається на зовнішній, забезпечуючи йому високу конкурентоспроможність і відповідний імідж у сфері бізнесу.

Отримання доходу від продажу сільськогосподарської продукції не завжди забезпечує ефективну діяльність сільськогосподарських підприємств. Зростання доходу сільськогосподарських підприємств буде спостерігатися в тому випадку, коли зросте питома вага конкурентоспроможної продукції, високої якості за прийнятними цінами.

На ефективність діяльності сільськогоспо-

Рис. 1 Інтегрована модель чинників ефективності виробництва (продуктивності діяльності підприємства як виробничо-економічної системи)

дарських підприємств впливають внутрішні та зовнішні чинники, які наведені в рис. 1. Використання факторів внутрішнього та зовнішнього впливу на діяльність сільськогосподарських підприємств дозволяє приймати вірні управлінські рішення щодо основних напрямів розвитку удосконалення виробництва і зростання ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств.

Внутрішні та зовнішні фактори тісно взаємопов'язані, впливають на ефективність окремо взятого працюючого, ефективність діяльності бригади, ділянки, цеху та кінцеві результати діяльності сільськогосподарських підприємств в цілому (рис. 2).

Критерії конкурентоздатності та розвитку відображають середньотермінову ефективність. Взаємозв'язок критеріїв часової моделі ефективності з параметром часу наведена на рис. 3.

Ефективність господарювання характеризує здатність підприємства генерувати валовий прибуток у процесі здійснення ним виробничо-господарської діяльності, що пов'язана з виготовленням продукції, виконанням робіт, наданням послуг, товарів, що завершуються реалізацією.

Для забезпечення економічної стійкості підприємства необхідне застосування стратегії розвитку, що дозволяє протистояти негативному впливу зовнішнього середовища з метою забезпечення стійкої конкурентної переваги та запобігання банкрутства. Необхідний постійний пошук нових господарських зв'язків, розширення ринків збуту. Тільки перебуваючи в режимі постійного оновлення — технічного, технологічного, кадрового, — підприємство може вижити в умовах конкуренції, зміцнити свої позиції на ринку.

Необхідно відзначити, що стан економічної стійкості залежить від умов рівноважної середовища. Залежно від того, наскільки збалансовані рівноваги, на кожному рівні можна виділити стійкий і нестійкий стан рівноваги.

Стійка рівновага припускає таку комбінацію рівноваг різних рівнів господарюючого суб'єкта, при якій після незначних впливів ззовні загальну рівновагу господарюючого суб'єкта може бути відновлено. При нестійкому стані рівноваги зовнішнього впливу достатньо для того, щоб загальну рівновагу господарюючого суб'єкта не тільки було порушено, але вже і не можна було відновити. Рівноважний стан господарюючого суб'єкта складається із сукупності різних взаємозалежних рівноваг. Загальної рівноваги між обсягом випуску продукції та факторами виробництва буде досягнуто лише на основі рівноваги між обсягом випуску і обсягом попиту, а також обсягом випуску і обсягом реалізації продукції і багатьма іншими.

У даний час виникає особливо гостра необхідність господарюючих суб'єктів планувати свою діяльність відповідно до рівня економічної стійкості. Саме економічна стійкість є тим індикатором, який відображає ступінь достовірності здійснення дій, наскільки вони відповідають об'єктивній економічній необхідності теперішнього моменту.

Система ринкових відносин, яка є зовнішнім середовищем для даного об'єкта, має досить високий рівень невизначеності, що впливає на сталий і ефективний розвиток підприємств.

Стосовно ринкової невизначеності, сталий розвиток має забезпечувати приріст національного багатства, перш за все за рахунок внутрішніх ресурсів.

Стійкість в умовах ринкової невизначеності досягається дією механізмів, у основі яких лежить вільна рухливість окремих елементів, можливість їх комбінаторики, і ланцюгового зв'язку елементів, що забезпечують ефективність системи. Ефективність розвитку системи в умовах невизначеності буде досягатися через нейтралізацію негативних чинників, забезпечуючи рухливість рівноваги системи в цілому.

Рухлива рівновага забезпечує не тільки обмінні процеси в ринкових умовах, а й покликана створювати цілеспрямованість саморуху окремих ринкових структур, формуючи завдання і цілі для різних рівнів ринкової ієрархії і регулювати господарський процес у випадках впливу різного роду негативних чинників, викликаних невизначеністю ринку. Невизначеність економічних параметрів поєднує передумови до пошуку шляхів і напрямів ефективного розвитку, що дозволяє розглядати ринкову систему як систему розвитку. Саме такий підхід розкриває закони рівноваги і стійкості.

Стійкі системи бувають різних видів, в залежності від структурної організації самих систем. Не претендуючи на повноту, ми можемо виділити три класи цілеспрямованих систем:

— цільові системи, де мета не зумовлена внутрішньою організацією і має, по суті, характер розвитку;

Рис. 2. Модель взаємозв'язку видів ефективності та факторів, що впливають на їх рівень

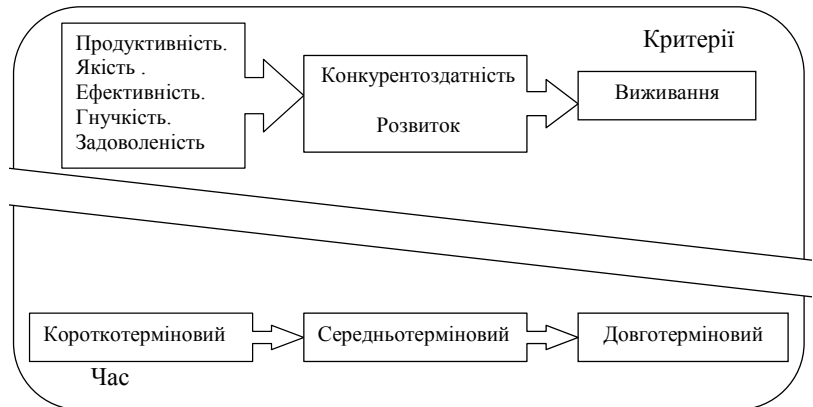

Рис. 3 Часова модель ефективності

— цільові системи, не детерміновані людською діяльністю;
— цільові системи, що представлені окремими підприємствами або суспільством у цілому, з якими має справу соціологія та економічна наука [2, с. 352]

Стійкі системи відносяться до третього з вказаних нами типів цільових систем: вони регулюються або визначеністю, зсередини цільової функції, або ж безпосередньою метою і самоціллю стійкої системи. Цільові стійкі системи здатні до саморегулювання.

У цьому випадку невизначеність ринку породжує технологічну залежність, в тому числі й усередині підприємства, метою яких є забезпечення ефективного розвитку. Здійснювані дотепер способи ретельного опису стійкого розвитку в умовах невизначеності шляхом охоплення всіх технологічних операцій не увінчалися успіхом, головним чином тому, що сам принцип стійкості розглядався як заданий процес.

ВИСНОВКИ

Вказаний процес сталого розвитку є якісною зміною ринкової системи виробництва, де значну питому вагу починають займати інноваційні технології тощо, прояв яких виражається в наступному:

- нововведення у великих масштабах створюються на основі принципово нових і фундаментальних наукових ідей;
- поява такого роду ідей стає можливим на основі корінних змін у розвитку науки;
- результатом такого розвитку науки є підвищення наукоємності продукції, виробництва і технологій;
- процес стійкого розвитку пов'язаний з витратами наукової праці, його результативності та ефективності;
- зниження стійкості відбувається за рахунок зменшення інновацій, що значною мірою матеріалізує фундаментальні наукові ідеї на практиці.

У зв'язку з цим з особливою гостротою ставиться порядок кількісного обліку ефективності, особливо в рамках інтегрованого виробництва; зміна ставлення до ефективності продиктовано сучасним НТП, що ставить проблему ефективності на принципово нову основу. Особливого значення набуває поняття потенціалу, що впливає на всю систему ефективного господарювання.

Література:

1. Лапуста М.Г. Предпринимательство: учеб. / М.Г. Лапуста. — М.: ИНФРА-М, 2008. — 608 с.
2. Сергеева Т.Ю. Малий бізнес / Т.Ю. Сергеева. — М.: Гросс Медиа, 2005. — 608 с.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2012 р.